
**THE MUSICAL IMAGINATION IN THE PRACTICAL SPHERE OF STUDENTS
MUSICAL PEDAGOGES****Tsvetanka Kostadinova Kolovska**

Academy of Music, Dance and Fine Arts – Plovdiv, Republic of Bulgaria

kolovska@abv.bg

Abstract: In the Bulgarian musical education system, the problem of musical imagination occupies an important place because of the actuality and proven importance in the process of the overall building of the childhood personality. The musical development of the child's personality is particularly defined in the creative musical activity. The musical imagination is a necessary element for each of the musical activities through which the musical-educational process is realized. By singing, the children are artists with musical-vocal skills and abilities, but also with rich fantasy in building a musical-performing image. In the perception of music, creative tasks can also be placed, which contributes to the entering the essence of the musical work, stimulates listening interest and significantly increases the emotional impact of music. Improvisation is presented as a main activity in the Bulgarian musical-pedagogical system. Children improvise vocal music, dance moves, choreography, accompaniment with musical instruments, the main idea is not to achieve high musical scores and creative masterpieces, but rather to stimulate the creative potential of children, to create a creative attitude and to enjoy the arts as a whole.

Creative activities are inherent in every stage of musical education from pre-school to high school. Improvisation, by virtue of its specifics, is the best way to develop the child's imagination, to uncover and develop children's creative potential. Musical creativity plays a leading role in the synthesis of emotional responsiveness and thinking, abstract and concrete, logic and intuition, creative imagination, the ability to make quick decisions and analytical thinking.

An important aspect of modern interpretation of musical imagination and creativity is the role of musical activity with its positive emotional attitude and fascinating character, which makes it a unique means of pedagogical impact on children with different types of disorders. Art has the unique ability to awaken the creative potential of the personality. Through music, the child has the opportunity to reveal its natural aspirations to imitate and recreate, to manifest itself in different ways.

The creative aspect of the Bulgarian musical education system brings to the foreground the creative musical-cognitive activity, where the creative beginning is leading and decisive for all musical activities at the expense of the reproductive principle. Contemporary understanding of the role and tasks of the musical pedagogue requires that the formation and development of the musical imagination should begin at an early preschool age and for the quality of the teaching process the purposeful guidance of the musical pedagogue and the individual approach are really important. It is of great importance to give a role model living example, due to the fact that the formation of children's musical concepts becomes most natural by hearing and visual perception. This is how, the teacher's display becomes a model for artistic performance, enriches the knowledge and widens the horizons of the children.

The task of contemporary music education is to identify and develop children's creativity in accessible and interesting activities. One of the possibilities for developing the imagination and creativity of children is music improvisation.

Keywords: music education, musical imagination, creativity, music pedagogue

**МУЗИКАЛНОТО ВЪОБРАЖЕНИЕ В ПРАКТИЧЕСКАТА СФЕРА НА
СТУДЕНТИТЕ МУЗИКАЛНИ ПЕДАГОГИ****Цветанка Костадинова Коловска**

Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство – Пловдив, Република България

kolovska@abv.bg

Резюме: В българската музикалнообразователна система проблемът за музикалното въображение заема важно място, поради актуалността и доказаната значимост в процеса на цялостното изграждане на детската личност. Музикалното развитие на детската личност особено ярко се проявява в творческата музикална дейност. Музикалното въображение е необходим елемент за всяка от музикалните дейности, чрез които се реализира музикално-възпитателният процес. В певческата дейност децата са творци

изпълнители с музикално-певчески способности и умения, но и с богата фантазия при изграждане на музикално-изпълнителски образ. При възприемане на музика също могат да се поставят задачи с творчески характер, което допринася за по-дълбокото навлизане в същността на музикалната творба, стимулира слушателския интерес и в значителна степен повишава емоционалното въздействие на музиката. Импровизацията присъства като основна дейност в българската музикалнопедагогическа система. Децата импровизират вокална музика, танцови движения, хореография, съпровод с музикални инструменти, като основната идея не е постигане на високи музикални резултати и творчески шедеври, а по-скоро стимулиране на творческия потенциал на децата, формиране на творческа нагласа и удовлетвореност от заниманията с изкуство като цяло.

Творческите занимания са присъщи за всеки етап на музикалното възпитание от предучилищна възраст до гимназиалния етап на обучение. Импровизацията, по силата на своите специфики, е най-способна да развива въображението на детето, да разкрие и развие детския творчески потенциал. В музикалното творчество водеща роля играе синтеза от емоционална отзивчивост и мислене, абстрактно и конкретно, логика и интуиция, творческо въображение, способност да се вземат бързи решения и аналитично мислене.

Важен аспект на съвременното тълкуване на музикалното въображение и творчество е ролята на музикалната дейност с нейното емоционално-положително отношение и увлекателен характер, което я превръща в уникално средство за педагогическо въздействие върху деца с нарушения от различен тип. Изкуството притежава уникалната способност да пробужда творческия потенциал у личността. Чрез музиката детето има възможност да разкрие естествения си стремеж да подражава и пресъздава, да проявява себе си по различен начин.

Творческият облик на българската музикалнообразователна система извежда на преден план творческата музикално-познавателна дейност, при което творческото начало е водещо и определящо за всички музикални дейности и действия за сметка на репродуктивното начало. Съвременните разбирания за ролята и задачите на музикалния педагог налагат формирането и развитието на музикалното въображение да започне в ранна предучилищна възраст, като от значение за качествено протичане на музикално-възпитателния процес е целенасоченото напътствие от страна на музикалния педагог, подходящата организация и прилагането на т.н. индивидуален подход. От изключително значение е даването на жив пример, което се дължи на факта, че формирането на детските музикални представи става най-естествено чрез слухово и зрително възприемане. Така показът на учителя става образец за художествено-артистично изпълнение, обогатява знанията и кръгозора на децата.

Задача на съвременното музикално образование е да идентифицира и развие творческите способности на децата в достъпни и интересни дейности. Една от възможностите за развиване на въображението и на творческите способности на децата е музикалната импровизация.

Ключови думи: обучение по музика, музикално въображение, творчество, музикален педагог

ВЪВЕДЕНИЕ

Сред водещите задачи на съвременното образование е формиране, подкрепа и развитие на креативни личности. Заниманията с музикални дейности оказват огромно въздействие върху процеса на цялостното развитие на децата от предучилищна възраст до последния етап на училищното образование, като допринасят за умственото и физическо усъвършенстване на детската личност, обогатяват детските представи и идеи за процесите в обществото и традициите, за природата и заобикалящия свят. Музикалното въображение стимулира детската изява, вдъхва самоувереност и окуражава заниманията с творчески дейности. Това е способност, при която мисловната дейност на децата се проявява спонтанно. В заниманията по музика творческото начало е водещо. Творчески дух изгражда атмосферата на педагогическо взаимодействие в детската градина и в училище, творческата нагласа присъства във всяка една от дейностите в музикално-възпитателния процес, творчески характер имат задачите, които преподавателят по музика поставя, творческият елемент присъства като част от оценяния процес на музикалните постижения на децата. В съвременната музикалнообразователна система творческата дейност е една от основните дейности, чрез които се реализира учебният процес по музика. В този аспект поставя многоаспектни изисквания пред студентите музикални педагози – добри познания за музикалния език, за психическите и мисловните механизми на музицирането, умения и компетентности за планиране, организиране и провеждане на творческа дейност в нейното многолико проявление.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Успешното занимание с музикални дейности изисква още от ранно детство да се открият музикални заложби у човека, които при определени условия биха могли да се развият в музикални способности.

Наличието на музикален слух или т. нар. от някои автори музикалност е от изключителна важност. Тези две понятия – музикален слух и музикалност, в психологията често се разглеждат като различни, но за музикалните педагози са идентични. Това е така, защото не би било възможно без наличие на музикален слух да си музикален или обратното. Музикалният слух се явява основният критерий за музикалност.

Един от големите изследователи на музикалните способности – Борис Теплов, определя като основни три музикални способности: ладово чувство, музикално-слухови представи и чувство за ритъм – терминология, приети в българската музикално-педагогическа теория като ладов усет, метроритмичен усет, музикално-слухови представи. Становището на Лиляна Витанова отчасти съвпада с това на Б. Теплов, като авторката смята, че към идентифицираните от Теплов основни музикални способности трябва да се добавят и други, отнасящи се до изпълнителската и творческата дейност.

Като обект на изследователски интерес музикалните способности са анализирани от автори като К. Сишор, Хекер и Цийен, Кьониг и др. Според предложената от Сишор класификация, музикалните способности са обособени в пет групи: първа група. музикални усещания и възприятия; втора група. музикално действие; трета група. музикална памет и музикално въображение; четвърта група. музикална интелигентност; пета група. музикално усещане. Основното несъгласие на Б. Теплов по направената класификация се отнася до обхвата на музикалната надареност, тъй като според него творческото въображение и общата умствена надареност са способности, които излизат извън рамките на музикалността. В българската музикално-педагогическа теория и практика добре проучена и утвърдена е теорията на Борис Теплов.

Творческото въображение се основава на богати впечатления и възприятия от действителността. Колкото по-богати и разнообразни са впечатленията на човек, толкова по-богато въображение проявява при различните ситуации. Проявите на творчество са характерни за детето още от ранна възраст, превръщайки се в норма на детското развитие. Първите творчески опити (от две-три годишна възраст) детето осъществява в процеса на игра, а музикалните опити са още по-стимулиращи, когато са налице и музикални заложби. Реализацията на музикалните творчески способности прави живота на детето по-богат и по-смислен.

Развитието на творческа индивидуалност в предучилищна възраст е важно условие за по-нататъшното пълноценно развитие на личността. Творческият процес тренира и развива паметта, мисленето, активността, целенасочеността, логиката и интуицията. Човек, който има постоянен и осъзнат интерес към творчеството и развита способност да реализира творческите си възможности, по-успешно се адаптира към променящите се условия и изисквания на живота, изгражда индивидуален стил на работа в дейността, която упражнява, креативен е, с желание и амбиция за самоусъвършенстване и самообразоване.

Музикалната творческа дейност на детето е важна за самото дете, разкривайки част от него и отношението му към околния свят. Чрез детските творчески продукти възрастният може да се докосне до вътрешния свят на детето. Музикалните творчески способности на детето са негови индивидуални характеристики, чрез които то опознава и изразява себе си, може да се занимава с различни видове музикална дейност, развивайки музикалните си способности. Музикалното творчество за детето е определено състояние на ума, желание за търсене, новост. Отразява се в музикални дейности, които предоставят разнообразни възможности за неговата реализация. В музикалното творчество водеща роля играе синтеза от емоционална отзивчивост и мислене, абстрактното и конкретното, логиката и интуицията, творческото въображение, способността да се вземат бързи решения и аналитичното мислене. В този смисъл са идеите на Л.С. Виготски и Н. А. Ветлугина за стимулиране на детското участие при реализиране на творчески задачи.

Музикалното изкуство предоставя изключително благоприятни условия за развитие на творческия потенциал на подрастващите. Емоционалният разказ, абстрактният език на музиката позволяват широка интерпретация на художествено-изпълнителския музикален образ. Благодарение на своите особености музиката влияе активно върху развитието на въображението – умственият процес, който е в основата на всякакъв вид творчество.

Музикалното творчество при децата може да се прояви във всички видове музикални дейности, винаги спонтанно, като при най-малките водеща е играта. Децата импровизират при изпълнение на музика, когато пеят, свирят на детски музикални инструменти, танцуват или импровизират двигателно под музика и музикални игри. В хода на играта децата с готовност съчиняват мелодии по даден текст, прости ритмични и мелодични мотиви, различни по своя характер движения и танцови стъпки, импровизират по дадена мелодична или ритмична тема вариации с детски музикални инструменти. Водещи специалисти (К. Орф, Ж. Далкроз, Л.С. Виготски, Ветлугина и др.) подчертават двигателната

природа на въображението на детето, което в значителна степен допринася за ефективността на пресъздаването от него образи чрез собственото му тяло.

Творческата активност на децата се развива постепенно чрез целенасочено обучение, разширяване на музикалното преживяване, активиране на чувствата на въображение и мислене.

Творчеството на децата е значимо в света на детските игри. Психологическите характеристики на детството определят непосредствеността на детската креативност, нейната емоционалност и находчивост. Творейки музика, детето открива и изразява себе си в околния свят, своето разбиране и отношение към него. Създаденото от детето музикално творчество не преследва висока художествена стойност, то е важно за самото него. Критериите за успех не са художествено-естетическите ценности на музикалния продукт, а по-скоро желанието на детето да се включи в музикална творческа дейност, присъствието на емоционалност и изразителност на сътвореното музикално съдържание, искреност и оригиналност. Музикалните творчески решения са възможност да се вникне в крехкия вътрешният свят на детето.

В практическата сфера на студентите музикални педагози обект на първоначален анализ са музикалните способности на децата. Подходящо подбраната музикална диагностика е задължителен елемент на музикалната работа в началото на педагогическата практика. Получените резултати и тяхната вярна интерпретация дават възможност за планиране и реализиране на истински творчески музикално-образователен процес.

Първоначалните мелодични опити на децата в повечето случаи трудно биха се определили като музикално постижение, плахи и несигурни са, основно поради малкия слухов опит на децата, както и от недостатъчно развитите основни музикални способности като ладов усет, метроритмичен усет, музикално-слухови представи. В повечето случаи първите мелодични импровизации се отличават с липса на интонационно разнообразие, малък тонов, недобър край на мелодичната фразата и др. С натрупване на слухов опит и развитие на музикалните способности, мелодичните импровизации на децата в училищна възраст в значителна степен се подобряват. Съобразно възрастта изискванията също нарастват. В процеса на музикално обучение децата осъзнават, че музикалният език е универсално средство за пресъздаване на чувства и емоции, за изграждане на образи и картини. Подобно на поетичното слово, възможностите на музиката за творчество са огромни. В педагогическата практика на студентите по музика първоначалните затруднения са свързани с доброто планиране на музикално-творческата дейност. Подготовката на подходящи задачи понякога се оказва трудно, отчитайки музикалните и възрастовите възможности на децата. В тази насока от значение е следната педагогическа технология: 1. Обяснява се задачата и се дава пример. 2. Дава се нов пример, като всяко желаещо дете може да довърши мелодията. Този етап при реализиране на творческа дейност в урока по музика е свързан с известни трудности за студентите, защото за всяко дете, желаещо да довърши мелодия, студентът следва да предложи ново мелодическо построение, съчинено в момента от него, да го запее и при подаден знак детето продължава мелодията, като оформя и подходящ край. Така се избягва и момента на подражание. Оценяването на детските мелодични импровизации винаги е поощряващо. Една фраза може да има няколко подходящи заключения, които студентът трябва внимателно да чуе и да оцени.

В практическата сфера на студентите музикални педагози изходна теза в разбирането на същността на творческите занимания чрез музика и организиране на творчески дейности е идеята за изразните възможности на музикалния език, за чувствата и идеите, които организираните в музикална мисъл тонове могат да изразяват. Спецификата на музикалната импровизация е повод за изразеното становище на част от музикално-педагогическата колегия относно възможностите на децата за такъв вид дейност, особено в периода на предучилищната възраст. Мнението им, израз на музикално-педагогическия опит, не е напълно необосновано, отчитайки, че построяването на собствена мелодия е възможно само при наличие на активен ладов усет и богат музикално-слухов опит, които малките деца все още формират, а при по-големите ученици се отчита влиянието и на други значими фактори. За педагогическата ефективност на дейността *съчиняване на музика* част от преподавателите по музика търсят опора в определени познания за музиката, което, според тях, следва да предхожда самите творчески дейности. В този аспект следва да се отбележи, че музикалното творчество на детето е в пряка зависимост от неговите музикални способности – наличието на музикални способности е условие за успешното занимание с музикални творчески дейности, като в същото време музикалните импровизации съществено допринасят за развитието и усъвършенстването на музикалните способности на занимаващите се с музика. Естествено, и най-малките деца могат да импровизират сполучливо, особено когато това се случва в играта – най-достъпното средство за развитие на въображението и творческата нагласа. Играта е най-подходящият начин за разгръщане на творческия потенциал в заниманията по

музика, обединяващото звено между игровата и творческата ситуация. За по-сложните музикални импровизации са необходими специални знания и умения, които не са обект на обучението по музика в общообразователното училище.

Съвременната музикална образователна система за обща подготовка предвижда децата да творят музика по интуиция, спонтанно. В условията на детската градина и в училище децата не получават специални знания и умения за композиране, творческият процес има интуитивен характер. Поощряват се всички деца, които проявяват желание да се включат в дейността. И тук е важната роля на музикалния педагог да стимулира интереса към музикалното занятие, чрез подходящи методи да увлече децата и да ги въвлече в различни музикални дейности, в които те да се чувстват спокойни и свободни да изразяват себе си чрез различни форми на творческата музикална дейност. От изключителна важност е спокойната, ведра работна атмосфера, в която музикалните дейности са приятни и привлекателни за подрастващите. Именно такава обстановка на творческа свобода и солидарност предоставя възможност за проявление и развитие на детското музикално въображение. Музикалният педагог използва детската музикална импровизация в обучението по музика преди всичко с възпитаваща и развиваща цел.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въображението е един от най-важните когнитивни процеси, участващи във всеки творчески акт. Необходимостта да се включи въображението в музикалната творческа дейност се свързва с неговата значима роля в музикалното познание. Всеки един период от детското развитие се характеризира със специфични за периода процеси, подпомагащи развитието на творческото въображение. Без въображение детето трудно би си представило картини при слушане на музикална творба или при създаване на звукова картина. Интересът към въображението неизменно се свързва с творческото мислене. Въображението е предпоставката за творческо мислене, въображението насочва мислите в определена посока, за да бъде осъществена конкретна творческа идея и замисъл.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Бояджиев, Ф. (2010). Иновационни технологии. София: Авангард Прима.
- [2] Василев, Д. (2008). Експериментална педагогика. София: Даниела Убенова.
- [3] Виготски, Л.С. (1982). Въображение и творчество на детето. София.
- [4] Витанова, Л. (1982). Слуховата нагласа-проблем на музикалното възпитание. София.
- [5] Димитрова, М. (2003). Способности и художествено творчество. София: Квазар.
- [6] Коловска, Цв. (2014). Музикалнопедагогическата практика и формиране на творческа самостоятелност и професионална готовност у студентите – бъдещи учители по музика. В: Изкуство и образование – традиции и съвременност. Юбилейна конференция с международно участие. Пловдив: АМТИИ.
- [7] Легкоступ, П. (2006). Изкуство, творчество, интелектуално възпитание. Велико Търново: УИ „Св.св. Кирил и Методий“.
- [8] Наскинов, Д. (2006). Формиране на личността и творчеството. Ямбол.
- [9] Стоянова, Г. (1992). Музикалност. София.
- [10] Трифионов, Т. (1996). Обща психология. София.